

עוד מקשה הגמרא:

עד שיזיר מכולן [מכל איסורי נזיר: תגלחת, טומאה ויוצא מן הגפן]. וכפי שסובר רבי שמעון בברייתא לעיל ג ב —

אבל התנא של הברייתא, המרבה מפסוק זה שאיסורי נזיר מצטרפין זה לזה, סובר כדעת חכמים במשנה לעיל ג ב, שהאומר "הריני נזיר מן היין" או מאיסורי נזיר האחרים, הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו. (1)

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר:

כל איסורין (2) **שבתורה, אין היתר מצטרף לאיסור להשלים את השיעור —**

חויין מרביעית יין ושאר משקים היוצאים מן

א-לז **ורבי שמעון דלית ליה צירוף, כלומר: לדעת**

רבי שמעון הסובר בכל מקום שלא נאמר שיעור באיסורין לענין מלקות, ובאכילת משהו הוא לוקה, ונמצא, שאין צורך כלל לצרף איסורים זה לזה כדי להשלים שיעור, כי אף בכל שהוא הוא חייב מלקות —

אם כן האי "מכל אשר יעשה מגפן היין", מאי דריש ביה [מה ידרוש בו]?! —

אמר לך רבי שמעון:

ההוא — קרא "מכל אשר יעשה מגפן היין" — מיבעי ליה כדי ללמד: לעולם אינו נזיר,

מקשה הגמרא: למה לי לרבי שמעון "מכל אשר יעשה מגפן היין" ללמד שמצטרפין זה עם זה, והרי לפי דבריהם יש נפקא מינה בדין זה כשאכל איסורי נזיר המעורבין זה בזה, שאז אין חייבים בכל שהו, וצריך להגיע לצירוף?! וראה מה שכתב ב"ארזי הלבנון" אות קלח בשם ה"באר משה", וראה מה שנתבאר עוד בזה, ב"חידושי רבי שמואל" [מימי חורפון] בסוגיא בפסחים.

וראה עוד שם [בדברי הגר"ש שם, וב"ארזי הלבנון" אות קלט] קושיא מפורסמת מגמרא בשבועות כא ב, שמבואר שם, שרבי עקיבא בהכרח אינו סובר כרבי שמעון דכל שהוא למכות, כי אם כן, למה הוצרך רבי עקיבא ל"משרת" ללמד ש"היתר מצטרף לאיסור", והרי אין צריך צירוף כלל, ראה שם. וזה הוא ממש היפך דברי התוספות. ונתחבטו בקושיא זו הרבה מן האחרונים, ראה בדברי הגר"ש שם וב"ארזי הלבנון" שם.

2. כתבו התוספות: "ואית דגרסי: כל רביעיות שבתורה, ואיכא לפרש כגון רביעית יין של

1. א. וכבר נתבאר בגמרא שם ד א, כל מה שנתבאר בגמרא כאן.

ב. הקשו התוספות: לפי רבי שמעון למה לי "משרת", שהרי ל"היתר מצטרף לאיסור" אינו נצרך, כיון שהוא חייב אפילו על כל שהוא, ואילו ל"טעם כעיקר" נמי אי אפשר לומר לפי רבי שמעון לשיטתו במקום אחר, וכמו שביארו!?

ותירצו בתירוץ שני: "דהא דקאמר "כל שהוא" היינו כשהוא בעיניה, אבל כשהוא מעורב לא סלקא דעתין למיסר".

ובעבודה זרה סח א [בדיבור המתחיל בעמוד קודם] לשונם מבואר יותר, שכתבו בשם ה"ר יקר: "אכתי שפיר איצטריך "משרת" לרבי שמעון אף על גב דסבר כל שהוא למלקות, דהא פירש רבינו תם בסמוך, [ד]היינו דוקא כשהאיסור בעין, אבל לא על ידי תערובת, כדמוכח מההיא דמייתי בסמוך [שם] בערלה וכלאי הכרם אין מצטרפין וכו', ואם כן שפיר איצטריך "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, כגון בחצי זית שנבלע בחצי זית פת ואכלו וכו'".

ולכאורה דבריהם תמוהים, שאם כן מה

הגפן שבנזיר, שהרי אמרה תורה "משרת", ללמד על מי ששרה פתו ביין, ויש בפת וביין כדי לצרף לשיעור רביעית, (3) שהוא חייב.

ומבאר הגמרא: **מאי איכא** [מה נפקא מינה יש] **בין רבי יוחנן** שאמר "כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור, חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת", **לרבי אלעזר** שאמר "כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מרביעית יין שבנזיר"?

ומפרשינן: **איכא בנייהו**:

דרבי יוחנן — שאמר חוץ מאיסורי נזיר — **מרבי**, מרבה את דין "היתר מצטרף לאיסור" **אפילו באוכלין** האסורים לנזיר. וכמו שאמר: "כל איסורי נזיר". (4)

ואילו **לרבי אלעזר** שאמר "חוץ מרביעית יין שבנזיר", רק **משקין** האסורים לנזיר, **אין**, אכן מצטרף היתר להשלים את האיסור. אבל

מידי אחרניא [איסורי אוכלים שנאסרו לנזיר], **לא** מצטרף בהם ההיתר להשלים את שיעורם. (5)

אמר רבי אלעזר:

עשר רביעיות הן, בעשרה מקומות מצאנו שיעור רביעית, ומפרש להו ואזיל.

ונקיט רב כהנא בדיה [אחזו רב כהנא סימן בידון] כדי שלא תשתכח שמועה זו:

חמש רביעיות מתוכן הן של משקה סומקתא [אדום], שהן יין ודם.

וחמש רביעיות מתוכן הן של משקה חיורתא [לבן], שהן מים ושמץ.

חמש הרביעיות של משקה סומקתא, הן:

א. נזיר; ב. ועושה פסח; ג. שהורו; ד. במקדש; ה. ומתו.

ערלה או של כלאי הכרם".

3. כן הוא לרבי אלעזר, הסובר: שיעור משקין האסורין לנזיר הוא ברביעית [וכדעת התנא הסובר כן במשנתנו], כמבואר בדבריו; אבל רבי עקיבא הסובר: שיעור יין לנזיר הוא בכזית, אמר: "אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית, חייב".

4. ביארו התוספות: "משום דמשרת משמע מפת ומיין, וסבירא ליה לרבי יוחנן דהוא הדין כל איסורי נזיר כמו חרצן וזג", וצריך עיון לבאר כוונתם בזה.

5. א. ביארו התוספות: ד"משרת" משמע דוקא

יין, והיכא דגלי גלי; וראה "ארזי הלבנון".

ב. לקמן בעמוד זה במימרתו הנוספת של רבי אלעזר, כתבו בשם הגרי"ז לבאר [וכפי שיובא בהערה שם], ש"רביעית יין לנזיר" אינה כשאר משקין אסורים, ששיעורם ברביעית משום שכך הוא שיעור שתיה, אלא דין שיעור מיוחד הוא בנזיר, שהוא ברביעית.

ולפי דבריו, נסתר לכאורה מה שכתבו האחרונים [הובאו דבריהם בתחילת הסוגיא], ש"היתר מצטרף לאיסור" הוא משום שההיתר משלים ל"שיעור אכילה", והיות ושם אכילה על אכילתו, שוב חייב הוא על כל משהו איסור שאכל.

ואילו לדברי הגרי"ז אין מקום לומר כן ברביעית יין לנזיר, כי לדבריו אין הרביעית בנזיר

ומבארת הגמרא:

א. נזיר — רביעית יין שאסרה התורה לנזיר. (6)

ב. עושה פסח — דאמר רבי יהודה אמר שמואל: ארבע כוסות הללו של יין, שחייב אדם לשתות בליל פסח — צריך שיהיה בהן כרי רביעית. (7)

ג. שחורו — חכם אשר שתה רביעית יין, אל יורה דבר הלכה עד שתפוג ממנו שכרות היין.

שנאמר [ויקרא י ט]: "יין ושכר אל תשת אתך בבואכם אל אוהל מועד", וסמין ליה [פסוק יא]: "ולהורות את בני ישראל".

ד. במקדש — שתה רביעית יין, ונכנס

למקדש, הרי זה חייב מיתה, שהרי אמרה תורה: "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אוהל מועד, ולא תמותו". ורביעית יין משכרת.

ה. ומתו — דתניא: מנין לרביעית דם שיוצאה משני מתים, שאף היא מטמאה באהל, כמו רביעית דם היוצאת ממת אחד?

שנאמר בפרשת כהן גדול: "ועל כל נפשות מת לא יבא" [באוהל המת].

ו"מת" משמעו, שיהא ממנו שיעור של רביעית דם, כי זה הוא השיעור שנפשו של אדם תלויה בו. (8)

ומכך שאמר הכתוב "נפשות מת", משמע שמצטרף שיעור "מת", של רביעית דם הבאה משתי נפשות שמתו.

ולא ב"חמש סומקתא".

ב. כתבו בשם הגרי"ז להקשות, למה נקט דוקא רביעית יין לנזיר, והרי הוא הדין יין של ערלה וכלאי הכרם שיעורם ברביעית, וכמו שכתבו התוספות לעיל בעמוד זה ד"ה אמר?! וראה מה שכתב בזה ב"קין אורה" ד"ה רביעית. וביאר, שנקט רבי אלעזר דוקא רביעית יין לנזיר משום שאין זה משום שכך הוא שיעור שתיה, אלא שדין מסוים הוא בנזיר שצריך רביעית, [ראה בעמוד ב' שהוא נלמד גזירה שוה משתי יין שנכנסו למקדש ששיעורם ברביעית].

7. ראה ב"ארוי הלבנון" למה נקט דוקא ארבע כוסות, ולא שאר כוסות ששיעורם ברביעית.

8. וכמבואר בשבת לא ב "אמר הקב"ה: רביעית דם נתתי בכס", ופירש רש"י שם: חיי אדם תלויין בה.

שיעור של שתיה, אלא היא שיעור של איסור. ואין ההיתר יכול להשלים את שיעור האיסור אלא רק את שיעור האכילה.

ואף בלא דברי הגרי"ז יש מקום לטעון: שהרי לרבי עקיבא, הסובר ששיעור משקין בנזיר הוא בכזית, אף שבכל התורה הוא ברביעית, בהכרח שאין זה משום שיעור שתיה, ומכל מקום סובר רבי עקיבא ש"היתר מצטרף לאיסור".

6. א. בשיעור יין לנזיר נחלקו במשנתנו תנאים, ודעת רבי אלעזר היא שאיסורו ברביעית, וכמבואר גם בדברי רבי אלעזר לעיל בעמוד זה. והקשו התוספות: הרי בהמשך הסוגיא מבואר שלא נשנו בין עשרת הרביעיות אותן השנויות במחלוקת, ואם כן למה שנה רבי אלעזר רביעית יין לנזיר?!

ותירצו: שלא אמרו כן אלא ב"חמש חירותא"

סולת חלות כלולות בשמן, ורקיקי מצות משוחים בשמן".

שמביא הנזיר לטהרתו עשר חלות ועשרה רקיקין, ושני המינים כאחד טעונים רביעית הלוג שמן. ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני.⁽¹⁰⁾

ג. מצורע — רביעית "מים חיים" למצורע. שנאמר [ויקרא יד ב]: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: וצוה הכהן, ולקח למיטהר שתי צפרים חיות טהורות, ועץ ארו ושני תולעת ואזוב. וצוה הכהן, ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים. את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארו ואת שני התולעת ואת האזוב, וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה, על המים החיים. והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים" —

ודרשו בגמרא [סוטה טז ב] מן המקראות: "מביא מים שדם ציפור ניכר בהן, וכמה — רביעית".

ד. שנפסלו — דתנן: ושאר כל המשקין הטמאין, פוסלין את הגויה [את גוף האדם השותה מהן] ברביעית.⁽¹¹⁾

לפי שגזרו חכמים על אדם השותה משקין טמאין, שיהיה טמא בדרגה של "שני לטומאה" עד שיטבול, ושיעור שתייתו הוא רביעית. אבל מן התורה משקין טמאים אינם מטמאים אדם כלל.

אלו הן חמש רביעיות שהן ממשקה סומקתא, שהרי כולן או יין או דם.

ואלו הן חמש רביעיות ממשקה חיורתא:

א. חלת; ב. נזיר; ג. ומצורע; ד. שנפסלו; ה. בשבת.

א. חלת — רביעית שמן לחלה של קרבן תודה.

כל המביא קרבן תודה, חייב להביא עמו גם ארבעים לחמי תודה, העשויים מארבע סוגי לחם, כל סוג עשרה לחמים.

מתוך ארבעים לחמי תודה, היו שלשים לחמים של מצה — חלות [לחמים רגילים, שלא החמיצו], רקיקין [מצות שטוחות] ורבוכין [לחמים שחלטו את הבצק שלהם במים רותחים לפני אפייתם], ועשר לחמים היו של חמץ.

ויש ליתן רביעית הלוג שמן לעשר חלות ועשרה רקיקין של מצה —

שמינית הלוג לחלות, ושמינית הלוג לרקיקין.

ועוד רביעית הלוג לרבוכין.

ושיעור זה, הלכה למשה מסיני הוא.⁽⁹⁾

ב. נזיר — רביעית שמן לנזיר.

נאמר בקרבנות נזירות טהרה: "וסל מצות

9. רמב"ם מעשה הקרבנות ט כ.

11. לשון המשנה במעילה יז ב הוא: "כל המשקין מצטרפין זו עם זו לפסול את הגויה ברביעית".

10. רמב"ם נזירות ח א.

ה. **בשבת** — במסכת שבת [עו ב] מבארת המשנה את שיעור החיוב על הוצאת משקים מרשות לרשות בשבת: יין — כדי מזיגת הכוס, וכמו כן מבארת המשנה את שיעורי ההוצאה של חלב, דבש, שמן ומים.

ואילו שאר כל המשקין — שיעור הוצאתן מרשות לרשות בשבת כדי להתחייב עליהן — הוא ברביעית.

ומו כן, כל השופכין [מים סרוחים], שיעור הוצאתן הוא ברביעית.

ומקשינן על רבי אלעזר שאמר: "עשר רביעיות הן: ותו ליבא?! וכי אין רביעיות נוספות?"

והאיבא הא דתנן: מרביעית מים נוטלין לידים לאדם אחד, ואפילו לשנים!

כלומר: אדם אחד נוטל ידיו מכלי שיש בו רביעית מים, ואם לא נטל ידיו בכל המים, יכול זה שבא אחריו ליטול מן המים שנשארו ואף שאין בהם רביעית, כיון שהם "שיורי טהרה".

ומשנינן: בפלוגתא — שיעור רביעית זה שיש בו מחלוקת — לא קא מיירי [לא דיבר] רבי אלעזר.⁽¹²⁾

וממשיכה הגמרא להקשות: והאיבא, הרי יש רביעית נוספת:

תנן [סוטה טו ב]: היה הכהן מביא פיילי קערה של חרם, ונותן לתוכה חצי לוג מים

מן הביור, כדי למחות על המים את פרשת סוטה, יחד עם השם שבתוכה, להשקות בהם את הסוטה.

ורבי יהודה אומר: רביעית מים היה נותן לתוכה!

ומשנינן: בדבר השנוי פלוגתא — לא קא מיירי.

תו מקשינן: והרי שנינו במסכת ברכות [כה ב]:

כמה מים נותן לתוכה, [לתוך העביט של מי רגלים] כדי שיוכל להתפלל בצידה? — מים בשיעור כל שהוא.

רבי זכאי אומר: רביעית מים צריך ליתן לתוכה!

ומשנינן: בפלוגתא — לא קא מיירי.

תו מקשינן: והאיבא רביעית מים לשיעור מקוה, ששיעור זה ראוי הוא להטביל בו מחטין וצינוריות קטנים?!

ומשנינן: בר מהחיא! דהיינו, הנך יכול להקשות מכל מקום אחר, חוץ מההלכה ההיא.

כיון דבטלוח רבנן להלכה זו, ואמרו: אף מחטין וצינוריות טמאין יש להטבילן במקוה של ארבעים סאה.⁽¹³⁾

שנינו במשנה:

13. כתבו התוספות, דמכל מקום, מעין מטהר בכל שהוא מחטין וצינוריות.

12. ראה "קרבן אורה" ו"חזון איש" [הובא בליקוטים כאן]. בביאור מה שאמרו שיש בדין זה מחלוקת, וראה מה שכתב בפירושו הרא"ש.